

ความสำเร็จของคณะรัฐประหาร

การที่รัฐประหารสำเร็จลงอย่างง่ายดายปราศจากการเสียเลือดเนื้อและชีวิต นอกจากจะขึ้นอยู่กับความพร้อมเพียงของฝ่ายรัฐประหารเองแล้ว ยังต้องพิจารณาปัจจัยทางการเมืองที่รัฐประหารไม่สามารถป้องกันและปราบปรามรัฐประหาร กล่าวคือ รัฐบาลตั้งอยู่ในความประมาท ด้วยการมอบความไว้วางใจในการควบคุมสถานการณ์ไว้กับคน ๆ หนึ่งคือ พลเอกอดุล อุดลเกษรวิสต์ ผู้บัญชาการทหารบก รัฐบาลจึงไม่ได้เตรียมการล่วงหน้าเพื่อป้องกันหรือรับมือผู้คนที่จะล้มล้างรัฐบาล ทั้ง ๆ ที่ก็มีข่าวลือหนาหูเกี่ยวกับปฏิวัติรัฐประหาร ดังนั้นเมื่อเกิดรัฐประหารรัฐบาลจึงไม่อาจสั่งการให้พันทิวที่ในการปราบปรามการกระทำรัฐประหาร และแม้ว่าบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลยังโชคดีสามารถรอดพ้นจากการจับกุมไปเป็นตัวประกัน ทุกคนต่างก็หลบหนีไปคนละทิศละทาง ไม่สามารถรวมกันติดเพื่อดำเนินการขอโทษอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะมีใคร่การนัดหมายกันมาก่อน จึงกล่าวได้ว่ารัฐบาลประมาทมากเกินไป ไม่มีใครจะมาล้มล้างได้ บุคคลสำคัญในวงการรัฐบาลเมื่อได้สับตัวรับฟังข่าวคราวก็มีได้ดำเนินการสืบสวนข้อเท็จจริงอย่างจริงจังแต่ประการใด ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๓ เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะรัฐบาลฝากความหวังไว้กับพลเอกอดุล อุดลเกษรวิสต์ โดยเชื่อมั่นว่าบุคคลผู้นี้จะสามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในกลุ่มทหารบก ดังจะเห็นได้จากท่าทีของบุคคลสำคัญในวงการรัฐบาลดังนี้

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส - มีความไว้วางใจในตัวพลเอกอดุล อุดลเกษรวิสต์ ในการควบคุมสถานการณ์ไม่ให้เกิดปฏิวัติรัฐประหาร ดังที่ ร.ต.อ. เฉียบ ชัยสงค์ ได้กล่าวไว้ว่า

"ข้าพเจ้าก็ไต่แจ้งเหตุการณ์ซึ่งจะเกิดขึ้นต่อท่านปรีดี พนมยงค์ ครั้งแล้วครั้งเล่า แต่คำพูดของข้าพเจ้านั้นเป็นคำพูดของนายตำรวจเก่า ๆ ที่ซึ่งอาจกล่าวถึงเรื่องที่ใหญ่โตเกินความคาดหมาย จึงไม่ได้รับความเชื่อถือ ท่านมั่นใจอยู่อย่างเกี่ยวเทวู้นั้น คือ "อดุล อุดลเกษรวิสต์" ว่าผู้บัญชาการทหารบกของท่านนั้นจะสามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้"

พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี - มีความมั่นใจว่า พลเอกอดุล อดุลเดช-
จรัส จะสามารถป้องกันไม่ให้ทหารบกทำการรัฐประหาร โดยได้กล่าวถึงเรื่องนี้ภายหลังจากท้องที่
การรัฐประหารไปอยู่สถานีกองทัพเรือที่สี่ที่เห็นว่า "โอ้ชีวิตชีวิตนี้หลวงอดุล เขาก็มาบอกผมเรื่อย ๆ ผม
ก็รำคาญ เห็นเขาคุยว่าเขาแน่ละผู้บัญชาการทหารบก ถ้าทหารบกปฏิวัติก็ให้ขามศพเขาไป"

พลเรือตรีสังวร สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจ - ก็ไต่บันทึกไว้ว่า

"เสียงเตือนก็มาว่า ทหารบก เรือ ทั้งหมดไม่พอใจ จะยุ่งขึ้น เราได้ปรึกษากับคุณทหาร
กองพลนาวิกโยธินซึ่งตั้งอยู่ชลบุรี ซึ่งคุณทหารก็สายหนาวาเต็มๆ แทนายกชำรงยังเชื่อกความ
สามารถหลวงอดุล ผู้บัญชาการทหารบกควายังมีการนับถือเอาไว้อยู่"^๒

ความเชื่อมั่นไว้วางใจความสามารถในตัวพลเอกอดุล อดุลเดชจรัสได้เพิ่มขึ้นถึงจุดสูงสุด เมื่อ
ได้มีการปรึกษาหารือระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ และพลเอกอดุล
อดุลเดชจรัส ทกลงมอบหมายให้พลเอกอดุล เป็นนายกรัฐมนตรีแทนพลเรือตรีถวัลย์ซึ่งจะลาออก "เพื่อ
ให้เหมาะสมกับภาวะการณ์ของข้าราชการและของประเทศ"^๓

ฉะนั้น การที่รัฐบาลฝากความหวังไว้กับคน ๆ เดียวในการควบคุมไม่ให้เกิดปฏิวัติรัฐประหาร
จึงเปรียบเสมือนการนำสิ่งของไปแขวนไว้กับเส้นค้ายเพียงเส้นเดียวซึ่งนับเป็นสิ่งที่น่าหวาดเสียวอย่าง
ยิ่ง โดยที่รัฐบาลหาได้มีความเฉลียวใจว่าฐานะของพลเอกอดุล อดุลเดชจรัสไม่อยู่ในฐานะที่ "ซด้าง"
หรือ "ศักดิ์สิทธิ์" เหมือนเมื่อก่อนเสียแล้ว ทั้งนี้เพราะ

^๑ เทพวิฑูร นุชเกษม, "ครึ่งหนึ่งเมื่อผมไม่มีพสุธาจะอาศัย" ประชาชาติ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔
(๓๑ ตุลาคม - ๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๓), หน้า ๔๕

^๒ พลเรือตรีสังวร สุวรรณชีพ, "เกิดมาแล้วต้อง เป็นไปตามกรรมคือกฎธรรมชาติ" อนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีหลวงสังวรยุทธกิจ (สังวร สุวรรณชีพ) ๒๗ ธันวาคม ๒๕๑๖,
หน้า ๑๕๖

^๓ จดหมายจากพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ถึงผู้เขียน, ภาคผนวก, หน้า ๑๐๗๑

ประการแรก พลเอกอดุล อดุลเดชจรัส ไท่หางเหินวงการกองทัพยกไปเสียนานนับแต่หลังการเปลี่ยนแปลง ๒๔๗๕ โดยโอนมาอยู่กรมตำรวจและเป็นอธิบดีกรมตำรวจในเวลาต่อมา คนรุ่นเก่าอาจจะเกรงกลัวในฐานะเป็นตำรวจที่ใช้อำนาจเด็ดขาด ตรงไปตรงมา จนได้รับฉายาว่า "นายพลตาคู" ที่สำคัญก็คือเป็นอธิบดีกรมตำรวจบุรุษมีของจอมพลแปลก พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงได้มารวมงานเสรีไทยชั่วคราวระยะเวลาประมาณหนึ่งปี เมื่อสงครามสงบจึงได้เขาคำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก^๒ พลเอกอดุลจึงไม่มีความคุ้นเคยรู้จักกับนายทหารรุ่นหลัง ๆ อย่างไม่ใกล้ชิด ฉะนั้นความเกรงกลัวในอำนาจการมีจึงลดน้อยถอยลง จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดรัฐประหารแม้ว่าพลเอกอดุลจะได้ทำการชักชวนก็หาได้เป็นผลไม่ เพราะนายทหารรุ่นใหม่ไม่เชื่อฟังเสียแล้ว กังที่มีผู้บันทึกไว้ว่า

"แต่ปรากฏว่าในคืนวันนั้น ผู้บัญชาการทหารบก คือพลเอกหลวงอดุลเดชจรัสได้วิ่งรถเที่ยวไล่ไต่ทหารกลับเข้าโรงพยาบาลหลายหน่วย แต่ด้วยความเคียดเคี้ยวและเด็ดขาดของ "พญา" (พันเอก สฤษดิ์ ชนระวัชคุ-ผู้เขียน) ประกอบกับการมีกลยุทธ์ในการเจรจาที่ "พญา" ไต่บอกกับผู้บังคับหน่วยทหารเหล่านั้นว่า "ดูจะถอยกลับเขามาค่ายวังหรือจะไปตายคาบหนาร? ชัยชนะอยู่ในกำมือของลอสแล้ว จะปล่อยให้พญาชนะหลุมลอบไปแทนไหนหรือ? เมื่อลอสถอยกลับเขาค่ายทั้ง ๆ ที่ลอสได้กวาดออกไปแล้วเช่นนี้ ลอสหรือวาลอสจะไม่เขาคูก" พร้อมกันนั้น "พญา" ก็สั่งให้นำกำลังทหารออกไปปฏิบัติภารกิจตามเดิม"^๓

กล่าวได้ว่าบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลประ เหมินชี้คั่นความสามารถของพลเอกอดุล อดุลเดชจรัส สูงเกินไป แท้ที่จริงแล้วพลเอกอดุล อดุลเดชจรัสได้กลายความศักดิ์สิทธิ์มิได้เป็นที่น่า เกรงครันคร้ามแก่ผู้ใดที่จะล้มล้างรัฐบาลเหมือนเมื่อครั้งจับกุมผู้ต้องหาที่กบฏ ๕๑ คนและศาลพิเศษได้ตัดสินประหารชีวิต

^๑ พ.ศ. ๒๔๗๖ รองอธิบดีกรมตำรวจ

พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๘ อธิบดีกรมตำรวจ

^๒ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๘๕

^๓ คณะรัฐมนตรี (จักกัณพ์), ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ชนระวัชคุ เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พญา จอมพลสฤษดิ์ ชนระวัชคุ วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๐๗, หน้า ๔๕

๑๘ คน จำคุกตลอดชีวิต ๒๕ คน ซึ่งเป็นคดีที่กล่าวขวัญกันอยู่เสมอ ถึงนั้นเมื่อพลเอกอดุล อุดุลเดช-
จรัสประสมความล้มเหลวไม่สามารถหยุดยั้งไม่ให้คณะทหารทำการรัฐประหาร จึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้รัฐ-
ประหารสำเร็จได้รวดเร็ว

ประการที่ ๒ พลเอกอดุล อุดุลเดชจรัส เป็นนักเขียนนายร้อยรุ่นเดียวกับจอมพลแปลก
พิบูลสงคราม และมีความสัมพันธ์อันดีเพื่อนสนิท "เมื่อถึงวันหยุดที่นักเขียนใดกลับบ้าน ถ้าคุณมิตร (ชื่อ
เดิมของพลเอกอดุล-บุญเขียน) ไม่เข้าวังหูลงระหม่อมฯ ก็จะต้องไปพักกับคุณแปลกที่ถนนอนนุชที่เพปาก
คลองบาง เช่นอันเป็นที่พักของคุณแปลก มีเงินก็แบ่งกันใช้ ไปไหนทำอะไรก็ต้องทำด้วยกัน นิคามารดา
คุณแปลกรักใคร่เอ็นดูคุณมิตรทั้งบุตรชายของตนเอง" ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕
พลเอกอดุล อุดุลเดชจรัสก็มาร่วมงานกับจอมพลแปลก พิบูลสงครามอย่างใกล้ชิด "เมื่อตอนที่ปฏิวัติล้ม
รัฐบาลพระยามโน จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ พล.ท.อ. อุดุล ก็มีชื่อตกลงกันจะร่วมเป็นร่วมตาย
และจอมพล ป. พิบูลสงครามจะมีตำแหน่งหรือยศใด ๆ พล.ท.อ. อุดุลฯ จะต้องเป็นที่ ๒ หรือตำแหน่ง
รองลงมา" และต่อมา

"เมื่อคุณแปลก จอมพล ป. ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลเอกอดุลฯ ดำรงตำแหน่งอธิบดี
ตำรวจ ยิ่งรักสนิทสนมกันมากขึ้น นายกรัฐมนตรีมีความ "เกรงใจ" เพราะพลเอกอดุลฯ เป็นคน
ตรง เด็ดขาดและแข็งแแรง เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของนายกรัฐมนตรียิ่งนัก ทุกเช้าอธิบดีกรม
ตำรวจจะต้องมารายงานและปรึกษาขอราชการกับนายกรัฐมนตรี สั่งเด็ดขาดราชการส่วนมาก
นายกรัฐมนตรีมีความเห็นสอดคล้องกับท่านอธิบดีตำรวจเสมอ จากความเป็นทหารมาเป็นนักการ
เมืองด้วยกัน ทั้งสองท่านนี้ ต่างก็เป็นนักการเมืองที่แข็งแแรงและ เด็ดเดี่ยวเช่นเดียวกัน อยู่
ร่วมกันเห็นอกเห็นใจกันมาตั้งแต่เด็ก รักกันแทบจะตายแทนกันได้"

* พายุพิ โรจนวิภาต, ยุคทองพิ. (พิมพ์ครั้งที่ ๒ ; พระนคร : สำนักพิมพ์สอ เสถบุตร, ๒๕๑๕),
หน้า ๑๐๕

๒ ละเอียดย พิบูลสงคราม, "แด่ท่านเพื่อนรักของจอมพล ป." อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พลตำรวจเอกอดุล อุดุลเดชจรัส (พระนคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๑๓)

๓ พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี, "ระลึกความหลังถึง พล.ท.อ. อุดุล อุดุลเดชจรัส", เรื่องเดียวกัน

๔ ละเอียดย พิบูลสงคราม, "แด่ท่านเพื่อนรักของจอมพล ป." เรื่องเดียวกัน

จึงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พลเอกอดุล อดุลเดชจรัส มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นใกล้ชิดกับจอมพล ป. พิบูลสงครามทั้งในส่วนตัวและในหน้าที่การงานมาช้านาน และเพิ่งมารวมงานเสรีไทยกับนายปรีดี พนมยงค์ตอนปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ และเพียงชั่วเวลาอันสั้น สัมพันธภาพที่สนิทสนมกับนายปรีดี พนมยงค์จึงไม่สนิทแนบแน่นเหมือนกับจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์เองก็ยอมรับ กังวลที่โลกลาวไว้วางใจ

"งานเสรีไทยภายในประเทศนั้นผู้เข้าใจดีกว่าข้าพเจ้าใคร่รวมกับคุณหลวงอดุลเดชจรัสมาตั้งแต่ต้น อันที่จริงคุณหลวงอดุลโตเขารวมงานรับใช้ชาติในส่วนนี้ภายหลังที่จอมพล ป. พิบูลสงครามออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการทหารสูงสุดเมื่อกรกฎาคม-สิงหาคม ๒๔๘๗ แล้ว ก่อนหน้านั้นไม่มีทางทราบเท่าที่แน่ชัดของคุณหลวงอดุลที่อยู่บ้าน เพราะท่านเป็นตำรวจ มีหน้าที่รักษากฎหมาย และเป็นเพื่อนสนิทของจอมพล ป. ยิ่งกว่าข้าพเจ้า"

เพราะฉะนั้นหากเกิดจุกจิกกุกกักเกี่ยวกับความเป็นความตายในการตัดสินใจของพลเอกอดุล อดุลเดชจรัสว่าจะเลือกฝ่ายใดระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม พลเอกอดุล อดุลเดชจรัสย่อมเลือกฝ่ายหลังเป็นแน่แท้ ทั้งนี้ขณะที่เกิดรัฐประหาร คณะรัฐประหารได้ออกแถลงการณ์ฉบับที่ ๓ ประณามพลเอกอดุล อดุลเดชจรัสที่สั่งกองทหารเพื่อทำการต่อต้าน แต่เพียงชั่วครู่ก็ได้ออกแถลงการณ์ฉบับที่ ๕ ว่าได้ทำการตกลงกับพลเอกอดุล อดุลเดชจรัสเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่าแถลงการณ์ฉบับที่ ๓ ลงนาม "คณะทหาร" แต่แถลงการณ์ฉบับที่ ๕ ลงนาม "จอมพล ป. พิบูลสงคราม" และต่อมาพลเอกอดุล อดุลเดชจรัสได้เป็นอธิบดีกรมตำรวจและองคมนตรีตามรัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๐ และ ๒๔๘๒ ตามลำดับ

สรุปได้ว่าพลเอกอดุล อดุลเดชจรัสเป็นตัวแปรสำหรับรัฐบาลในการป้องกันไม่ให้เกิดรัฐประหาร นับเป็นการผิดพลาดครั้งสำคัญในการฝากชีวิตของรัฐบาลไว้กับคน ๆ เดียว เมื่อเกิดรัฐประหารขึ้นจริง ๆ ตัวแปรไม่สามารถทำหน้าที่ตามที่คาดคิด รัฐบาลจึงล้มได้โดยง่าย ครั้นจะหันไปพึ่งกำลังฝ่ายทหารเร็ว

^๑ ปรีดี พนมยงค์, "ระลึกถึงคุณหลวงสังวรยุทธกิจ (สังวร สุวรรณคีรี)" อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงสังวรยุทธกิจ (สังวร สุวรรณคีรี) ๒๗ ธันวาคม ๒๕๑๖, หน้า ๑๕๖

ก็สายไปแล้ว เพราะรัฐบาลไม่ได้อะไรเลยพร้อมแต่อย่างใด ทหารเรือจึงวางตัวเป็นกลางอยู่ใน
เชิงสงวนท่าทีคอยดูเหตุการณ์ไปก่อน และแม้ว่าจะได้มีการประชุมกันในหมู่นักการเมืองกลุ่มสัมพันธมิตร
นายปรีดี พนมยงค์ ภายในเขตทหารเรือเพื่อทำการต่อต้านคณะรัฐประหาร แต่ก็ไม่อาจไป
คิดเห็นแตกแยกขาดความพร้อมเพรียง และที่สำคัญก็คือขาดความร่วมมือจากฝ่ายทหารเรือซึ่งมีทัศนคติ
ไม่คิดต่อรัฐบาลอยู่แล้ว ดังที่นาวาตรีมีนัส จารุภา ผู้จิวผลแปลก พิบูลสงครามไปเป็นตัวประกันเมื่อ
คราวกบฏแมนฮัตตันได้เขียนเล่าว่า

"ในระยะเวลาที่ข้าพเจ้ารับราชการในตำแหน่ง "นายชิง" (นายทหารคนสนิทของผู้บังคับ
บัญชาที่ฝ่ายชั้นนายพลเรือ) ของนายพลเรือโทมีน นาวาวิจิตร (ถึงแก่กรรมแล้ว) ซึ่งดำรงตำแหน่ง
ผู้บังคับการกองเรือรบในขณะนั้น ได้มีโอกาสทราบถึงความทุจริตเหลวแหลกต่าง ๆ จากตัวท่าน
โดยตรง และจากบรรดาทหารผู้ใหญ่ที่ติดต่อไปมาหาสู่ท่าน ผ.บ.กองเรือรบเป็นนิจสิน จึงในวัน
หนึ่งสบโอกาสเหมาะ ได้เรียนกับท่านอย่าง เบิกอกว่า รัฐบาลที่บริหารประเทศไปสู่ความหายนะ
เช่นนั้น ไม่สมควรที่จะให้คงอยู่ต่อไป ควรที่ท่าน ผ.บ.กองเรือรบจะใคร่รวบรวมกำลังทำการ
ขับไล่ออกไปเสีย แล้วจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ ท่าน ผ.บ.กองเรือรบกล่าวแก่ข้าพเจ้าว่า ที่ข้าพเจ้า
พูดขึ้นนั้นก็ถูกตองแล้ว ท่านจะทำก็ทำได้ไม่ยากอะไร เพราะคณะรัฐบาลคณะชุกหลวงชั่วๆ นั้น
เปรียบเสมือนผลไม้ที่สุกงอมคาคน เพียงแต่เขยาคนเบา ๆ ก็ร่วงลงลงมาเอง แต่ท่านไม่ยอม
จะทำ เพราะทำไปแล้วมืออีกจะพลอยเปื้อน เหมือนกับที่เคยเปื้อนมาแล้ว ในคราวที่เปลี่ยนแปลง
การปกครอง เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ดังหาไรก็ไม่หายสกปรก ปล่อยให้คนอื่นเขาจัดการดู
บ้างก็แล้วกัน... ในระยะต่อมาไม่นานนักก็เกิดรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๐
ภายใต้การนำของ พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ และ พ.อ.กาจ กาจสงคราม ซึ่งสำเร็จอย่างง่ายดาย
และประชาชนให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่"

กล่าวได้ว่าความหวังในการป้องกันรักษาอำนาจของรัฐบาลของทั้งหลายพร้อม ๆ กับความล้ม
เหลวของพลเอกอดุล อดุลเดชจรัสในการยับยั้งไม่ให้ทหารโฉบจับบัญชาการทำการรัฐประหาร รัฐ
ประหารจึงสำเร็จลงอย่างง่ายดายด้วยความเรียบร้อยภายในเวลารวดเร็วปราศจากการต่อสู้กัน
จากฝ่ายรัฐบาล

สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (รวบรวมและจัดพิมพ์), "เมื่อข้าพเจ้าจิวผล" เบื้องแรกประชา-
ชิปตัย (พระนคร : มิตรนาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๘๓ - ๘๐